

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА
ГЕТЬМАНА»**

БАРАНОВА ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 368.03:336.144.2

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ У СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Київ - 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі страхування ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана» Міністерства освіти та науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Осадець Семен Степанович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри страхування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Грушко Віктор Іванович,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»»,
завідувач кафедри фінансів та банківського бізнесу;

кандидат економічних наук
Навроцький Денис Анатолійович,
ЗАТ СК „Кредо - Класик”, Компанія групи UNIQA Австрія,
начальник департаменту страхування майна та відповідальності

Захист відбудеться «24» жовтня 2008 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.006.04 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м.Київ, проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м.Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розісланий «24» вересня 2008 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, професор

Поддєрьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах ринкових трансформацій, вступу України до СОТ та переходу на інтенсивний шлях розвитку економіки особливого значення набувають питання, пов'язані з пошуком нових підходів до підвищення ефективності фінансового управління страховими організаціями. Це вимагає вдосконалення планування та прогнозування всіх фінансових потоків, процесів та відносин. Від правильності та точності прогнозу залежать успіхи або невдачі підприємницької діяльності.

Досвід багатьох страхових організацій в розвинутих країнах показує, що за сучасного ринку, з його жорсткою конкуренцією, планування фінансово-господарської діяльності є найважливішою умовою виживання, економічного зростання та процвітання. В умовах ринку зростає значущість фінансового планування на мікро-рівні, оскільки кожний крок підприємств, пов'язаний з ризиком, приносить доходи або втрати і має бути попередньо розрахований, обґрунтований з альтернативними варіантами, перш ніж буде прийнято відповідне управлінське рішення.

За допомогою інструментів фінансового планування стає можливим прогнозування величини доходів, їх раціонального розподілу з урахуванням інтересів кожного учасника відтворювального процесу. Для цього обґрунтовуються фінансові завдання, показники, що характеризують рух фінансових ресурсів на різних стадіях їхнього кругообігу, розробляються фінансові плани.

Динамічність середовища функціонування страховиків обумовлюють зміни умов господарювання, які впливають на їх фінансово-економічну стійкість і темпи економічного зростання. Вирішення питань забезпечення стійкого розвитку страхової організації вимагає постійного коригування методів управління на основі розробки і реалізації цілісного механізму фінансового планування.

Дослідженням з питань фінансового планування і його інформаційно-аналітичного забезпечення присвятили свої праці відомі зарубіжні вчені, зокрема Є. Брігхем, Д. Норт, У. Шарп, Лі Ченг Ф., Д. Фіннерті.

Вагомий внесок в дослідження та розробку практичних засад фінансового планування та зокрема, в страхових організаціях внесли вітчизняні і російські вчені: І. Балабанов, О. Барановський, М. Білик, І. Бланк, В. Бочаров, Н. Внукова, О. Гаманкова, В. Грушко, Г. Крамаренко, О. Лихачова, Д. Навроцький, Г. Нам, В. Нечипоренко, Л. Орланюк-Малицька, С. Осадець, А. Поддєрьогін, В. Савчук, О. Терещенко, Є. Уткін, В. Федосов, В. Фурман, Я. Шумелда, Р. Юлдашев та інші.

Вченими було опрацьовано низку принципів, функцій, форм та методів фінансового планування. Проте в опублікованих наукових працях зазначених авторів ще недостатньо повно охопленими є окремі питання щодо фінансового планування діяльності вітчизняних страхових організацій. Зокрема, сучасна економічна думка з питань фінансового планування розглядає, в основному, організаційні питання формування окремих стратегічних планів розвитку та їх інформаційного забезпечення, у меншій мірі торкаючись таких питань, як організаційно-методичні аспекти розробки фінансової стратегії та оперативного плану діяльності страховика; вибір альтернатив стратегії і механізм її реалізації; процедура планування в короткостроковому періоді; забезпечення поєднання стратегічних та оперативних завдань за допомогою системи збалансованих показників.

Отже, вирішення питань щодо удосконалення механізму фінансового планування, зокрема, розробки фінансової стратегії розвитку страхової організації та забезпечення оперативного планування грошових потоків є нагально необхідними, що зумовлює потребу у відповідних наукових дослідженнях.

Це обумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначення її мети та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і

науки України (м. Київ) відповідно до науково-дослідних робіт за темами: «Управління фінансами підприємств та розвиток страхового ринку» (№ ДР 101V009213) та «Система страхового захисту в умовах розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки» (№ ДР 0106U004360). Особисто автором в рамках науково-дослідних тем опрацьовані методичні рекомендації з комплексного стратегічного фінансового аналізу та планування фінансово-господарської діяльності страхових організацій, моделі розробки та впровадження стратегічних і оперативних фінансових планів страховиків.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретичних засад фінансового планування та розробка методологічних положень і практичних рекомендацій з удосконалення організації такого планування в страхових організаціях.

Комплексний підхід до реалізації поставленої мети окреслив коло завдань дисертаційного дослідження, а саме:

- узагальнити теоретичні засади та практичні рекомендації фінансового планування діяльності суб'єктів господарювання;
- дослідити специфіку фінансового планування у страхових організаціях;
- систематизувати та узагальнити зарубіжний досвід фінансового планування фінансово-господарської діяльності страхових організацій;
- дослідити процес формування та реалізації фінансового стратегічного планування у страхових організаціях;
- розкрити особливості застосування системи збалансованих показників (BSC) при стратегічному фінансовому плануванні у страхових організаціях;
- обґрунтувати напрямки поліпшення стратегічного планування страховиків з метою зміцнення їх фінансової стійкості та збільшення прибутковості;
- дослідити формування оперативних фінансових планів в сфері страхування та виробити обґрунтовані пропозиції щодо їх вдосконалення.

Об'єктом дослідження є методологія та складові елементи фінансового планування в страхових організаціях.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі фінансового планування в страхових організаціях.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою досліджень є діалектичний метод пізнання сутності явищ. При дослідженні сутності фінансового планування використовувались методи співставлення, історичного та графічного аналізу. При проведенні аналізу розробки та впровадження фінансового планування страховиків використовувались методи порівняльного аналізу та економіко-статистичні методи.

У процесі дослідження використовувались як загальноприйняті, так і спеціальні методи: методи структурно-логічного і якісного аналізу і синтезу – для дослідження питань сучасних економічних і фінансових теорій і робіт вітчизняних і зарубіжних учених; системного аналізу – при розробці моделі механізму фінансового планування та його складових – стратегічних і оперативних планів; спеціальні методи статистичного, фінансового і економічного аналізу – при оцінці тенденцій розвитку страхового ринку України та окремих страхових організацій; статистичних групувань; експертні методи – для оцінки вибору стратегічних пріоритетів, стратегічної альтернативи; методи економіко-математичного моделювання – при визначенні показників стратегічного та оперативного фінансового планування страховика; абстрактно-логічний - теоретичні узагальнення та формулювання висновків, монографічний – при дослідженні необхідності і структури фінансового планування в страховій галузі. Для обробки економічної інформації, побудови таблиць, діаграм, графіків, алгоритмів використані сучасні комп'ютерні технології і пакет прикладних програм Microsoft Excel.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є законодавчі та нормативні акти з питань страхової та фінансової діяльності, офіційні статистичні матеріали, дані звітності страхових

організацій України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, публікації в вітчизняних та зарубіжних періодичних і спеціальних виданнях, матеріали науко-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні результати, одержані автором у процесі розв'язання поставлених у дисертації завдань та які відображають наукову новизну дослідження, полягають у наступному:

Вперше:

- розроблено модель формування фінансової стратегії страхової організації, яка визначає умови зростання її вартості та забезпечує ефективне управління на довгострокову перспективу;
- обґрунтовано новий методологічний підхід до побудови системи збалансованих показників у страховій організації, що дозволить подолати (або суттєво зменшити) розрив між стратегічними цілями та оперативними завданнями, здійснювати ефективний поточний контроль за виконанням стратегічних планів.

Удосконалено:

- визначення механізму та структури фінансового планування. В фінансовому плануванні виділено наступні складові: стратегічне планування та оперативне планування;
- класифікацію грошових потоків страховика як основного об'єкта оперативного планування, що дозволить підвищити ефективність управління прибутком страховика;
- напрямки інформаційного забезпечення процесу фінансового планування на різних рівнях управління страховою організацією для уникнення асиметрії інформації та конфлікту інтересів учасників фінансово-господарської діяльності.

Набули подальшого розвитку:

- визначення основних напрямків підвищення якості поточного планування і контролю на основі використання бюджетування в страхових організаціях і їх підрозділах;
- вдосконалення планування руху грошових потоків в фінансово-господарській діяльності страхової організації, що дозволить визначити можливу суму вивільнення коштів та збільшення прибутку страховика;
- удосконалення поточного контролю при реалізації оперативного фінансового планування в страхових організаціях.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації наукові, методичні та практичні рекомендації можуть бути використаними державними органами та установами, страховими організаціями, що мають відношення до страхування іншого ніж страхування життя в умовах ринкової економіки.

Це сприятиме підвищенню ефективності фінансового управління на основі формування механізму фінансового планування організаціях діяльності страховиків.

Пропозиції автора стосовно концепції фінансового планування страховиків були враховані при підготовці внесення змін до Порядку складання, затвердження та контролю фінансових планів державних підприємств, акціонерних, холдингових компаній та інших суб'єктів господарювання, у статутному фонді яких більше 50% акцій (часток, паїв) належить державі, та їх дочірніх підприємств, а також, підготовці нової редакції Закону України «Про страхування» (довідка Міністерства економіки України №53-20/195 від 05.03.2008р.).

Результати дисертаційного дослідження набули практичного застосування в роботі ЗАТ СК «ПРОВІДНА», що дозволило отримати позитивні наслідки в організації та проведенні фінансового планування (довідка ЗАТ СК «ПРОВІДНА» № 16-18/1055 від 04.03.2008р.).

Теоретичні та науково-практичні рекомендації дисертаційної роботи використовуються кафедрою страхування ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана» при викладанні навчальних дисциплін «Страхування», «Страховий менеджмент» та «Фінанси страхових організацій» в системі підготовки бакалаврів і магістрів за спеціальністю „Фінанси” (довідка КНЕУ ім. Вадима Гетьмана від 10 червня 2008 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою працею. Викладені в дисертації наукові результати, висновки, пропозиції та рекомендації з удосконалення фінансового планування у страхових організаціях є особистим надбанням автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати наукових досліджень доповідались та отримали позитивну оцінку на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період» (м. Хмельницький, Хмельницький інститут бізнесу 2004 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Дні науки 2005». (м. Дніпропетровськ, 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання» (м. Луцьк, Волинський державний університет ім. Лесі Українки, 2005 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Формування конкурентоспроможного страхового ринку України в умовах глобалізації» (м. Київ, КНУ імені Т.Шевченка, 2006 р.); IV Всеукраїнській науковій конференції «Перспективи та пріоритети розвитку економічного аналізу» (м. Донецьк, Донецький національний університет, 2007 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика економіки та підприємництва» (м. Алушта, Таврійський національний університет ім. Вернадського В.І., 2007р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Світові тенденції формування та функціонування ринку страхових послуг: національний аспект» (м. Київ, КНУ імені Т.Шевченка, 2007 р.); Міжнародній конференції молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Тернопіль, ТНЕУ, 2008р.)

Публікації. За темою дисертації одноосібно опубліковано 11 праць загальним обсягом 3,62 друк. арк., у тому числі: 1 підрозділ у колективній монографії – 0,8 др. арк., 4 статті у наукових фахових виданнях – 1,91 др. арк. і 6 публікацій в інших наукових виданнях – 0,91 друк. арк.

Обсяг та структура роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 92 найменувань та 5 додатків. Загальний обсяг роботи складає 196 сторінок комп'ютерного тексту, який включає 19 таблиць на 10 стор., 30 рисунків на 9 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** визначено актуальність теми дослідження, сформульовано його мету і завдання, об'єкт, предмет, обґрунтовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **розділі 1 «Методичні засади фінансового планування в страхових організаціях»** досліджено теоретичні засади та функції фінансового планування як важливої складової фінансового менеджменту.

Фінансове управління займає особливе місце в системі менеджменту на підприємстві, поєднує інформаційне забезпечення і контроль. Воно не замінює собою управління підприємством, проте переводить його на якісно новий рівень.

Одним з вагомих аспектів загальної системи управління є планування, тобто, орієнтований на перспективу процес прийняття рішень, який коригується відповідно потреб ринку та власників, поєднуючи регулювання та контроль. Планування в Україні розвивалося в радянський період як інструмент командно-адміністративної економіки, головною метою, якого було виявлення невикористаних ресурсів та визначення платежів до бюджету. Шляхом планування здійснювався розподіл грошових потоків, заощаджень, їх розподіл по централізованих та децентралізованих фондах.

З переходом України до ринкових відносин фінансове планування виступає вже як необхідний елемент управління. Ті методи планування, які застосовувалися за централізованої економіки, виявилися невідповідними новим умовам. Ринок вимагає створення та використання високоефективного, якісного фінансового плану, оскільки всю відповідальність за прорахунки, в тому

числі, і фінансові, несе саме підприємство. Без фінансового планування неможливо досягнути того рівня управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, яке забезпечувало б йому конкурентоспроможність на ринку.

За допомогою планування конкретизуються прогнози, визначаються конкретні шляхи, показники, взаємопов'язані завдання, послідовність їх реалізації, а також методи, що сприяють досягненню обраної мети.

З врахуванням викладеного, фінансове планування – це процес визначення обсягів фінансових ресурсів, узгодження джерел формування та напрямків використання, згідно виробничим, маркетинговим планом та показниками діяльності підприємства в плановому періоді, які забезпечують вирішення завдань найбільш раціональним шляхом.

В останні десятиліття в світовій економіці спостерігається активізація процесів глобалізації, які охопили і страхування. Серед причин виникнення на страховому ринку тенденції до інтеграції необхідно виділити ряд об'єктивних факторів. У числі найважливіших з них - вихід світового співтовариства на новий етап розвитку, що відбиває виникнення більш тісних контактів між національними ринками й створення єдиного культурного, інформаційного й економічного простору. Ефект розмивання економічних і культурних меж між країнами, що призводить до розширення кола партнерів і закордонних представництв компаній, виникнення масштабного міжнародного поділу праці, а також індустрія міжнародного туризму розширюють страховий бізнес за національні кордони.

Слід зазначити, що інтеграційні процеси не замикаються усередині страхового ринку. Одним з напрямків інтеграції, що виходить за межі страхового ринку, є взаємопроникнення страхового й банківського бізнесу.

Формування глобальних комунікаційних й інформаційних систем створює технічні передумови для позширення страхового бізнесу за межі окремих країн. Зневага цими передумовами може призвести багатьох страховиків до втрати вигідних ринкових позицій.

Передумови економічного розвитку держави визначають необхідність застосування в роботі страхових організацій основної складової фінансового управління – фінансового планування. А враховуючи всі зазначенні фактори розвитку вітчизняного страхового ринку, страхові організації повинні використовувати сучасні методи управління, один із яких і є фінансове планування господарської діяльності.

В дисертаційній роботі запропоновано виділити основні завдання фінансового планування в страховій організації, а саме:

- забезпечення основної, фінансової та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;
- устанавлення ефективних фінансових відносин страхової організації із окремими суб'єктами господарювання;
- визначення шляхів ефективного вкладення капіталу, оцінка раціональності його використання;
- виявлення та мобілізація резервів збільшення прибутку за рахунок раціонального використання фінансових, трудових, інформаційних та інш. ресурсів;
- здійснення контролю за створенням та використанням фінансових ресурсів.

У розділі 2 «Стратегічне фінансове планування у страхових організаціях» досліджено особливості стратегічного (довгострокового) фінансового планування фінансово-господарської діяльності страховиків.

Динамічний розвиток вітчизняного страхового ринку, прихід іноземних інвесторів, підвищення конкурентоздатності зумовлюють використання сучасних фінансово-економічних методів управління, реалізація яких можлива через систему фінансового стратегічного планування.

Страхова організація не є ізольованим, відокремленим учасником ринку. Проведення її фінансово-господарської діяльності характеризується системою зовнішніх та внутрішніх відносин (рис. 1.).

Для забезпечення повного виконання взятих на себе зобов'язань (як внутрішнього так і зовнішнього характеру), задоволення фінансових потреб страхові організації визнають необхідність стратегічного управління. За допомогою якого можна враховувати безперервний процес пошуків і впровадження нових методів управління, зорієнтованих на послідовне вдосконалення страхового бізнесу. Опрацювання стратегії має враховувати адаптацію до змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому стратегічні програми потрібно складати доволі гнучкими, аби при потребі їх можна було переорієнтувати або модифікувати.

Фінансова стратегія – це комплексний план, який орієнтований на виконання досягнення мети компанії, передбачає вибір найефективніших шляхів реалізації досягнення поставлених цілей із відповідним реагуванням щодо змін внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єкта господарювання.

За рахунок використання фінансової стратегії можна вирішити наступні завдання:

- ефективно управління компанією при інтенсивній зміні зовнішніх факторів фінансового середовища (зміна економічної політики держави, коливання кон'юнктури фінансового ринку, інш.);
- забезпечення операційної та інвестиційної діяльності страховика на перспективний період;
- забезпечення конкурентних переваг розвитку страховика;
- диверсифікація діяльності страхової компанії із врахуванням прогнозного ризику.

На думку автора систему фінансового планування діяльності страхових організацій необхідно розглядати як сукупність стратегічного та оперативного планування (рис.2). Це дозволить менеджерам страховиків більш ефективно розробляти фінансовий план, визначати стратегічні та оперативні цілі і завдання та встановлювати терміни виконання і центри відповідальності.

Система фінансового планування в страхових організаціях включає довгострокове стратегічне фінансове планування та короткострокове оперативне фінансове планування.

Аналіз процесу планування в страхових компаніях засвідчує, що суттєва проблема, яка перешкоджає повноцінному використанню цього інструменту управління є неузгодженість кількісних та якісних цілей, стратегічних та оперативних завдань, які стоять перед страховиком в цілому, окремими структурними підрозділами чи працівниками. В результаті такої ситуації керівники страхових компаній недооцінюють роль стратегічного планування, оскільки не визнають реальних інструментів впровадження в життя цілей, зафіксованих у стратегії.

Враховуючи особливості страхового ринку, нами запропоновано *модель стратегічного планування в страхових організаціях*. Яка містить сім основних етапів розробки та реалізації (рис. 3).

На *першому етапі* стратегічного планування здійснюється визначення основних стратегічних цілей діяльності страхової компанії. Встановлюються стратегічні цілі власників, менеджерів вищої та середньої ланки та можливість виключення асиметрії інформації, визначається рівень наявного фінансового аналізу в компанії.

На *другому етапі* стратегічного планування необхідно дослідити фактори зовнішнього та внутрішнього середовища страховика та визначити ступінь їх впливу.

На *третьому етапі* здійснюється комплексна оцінка становища страхової компанії на ринку. Менеджери виявляють можливості, загрози, перспективи діяльності організації.

На *четвертому етапі* необхідно розробити стратегічні нормативи діяльності страхової організації. Розроблені нормативи (базові заплановані показники) дозволять приймати управлінські рішення на перспективу.

На *п'ятому етапі* проводиться оцінка стратегії страхової організації за системою економічних та неекономічних критеріїв. Таке оцінювання дає можливість виявляти відхилення від запланованих результатів та корегувати діяльність компанії відповідно до планових показників.

При розрахунку майбутніх фінансових результатів необхідно визначити ефективність та ризикованість кожної стратегії. Здійснити такі розрахунки можна за допомогою показників варіації.

1) Обираються найбільш вагомі напрямки стратегії:

C1 – рекламна кампанія;

C2 – модернізація діючих та розробка нових страхових послуг;

C3 – проведення навчання персоналу компанії;

...

Cn – інвестиційна діяльність компанії;

2) При цьому необхідно виділити фактори впливу:

Ф1 – зростають витрати;

Ф2 – скорочення сегменту ринку;

Ф3 – зростання інфляції;

.....

Фп – зниження попиту на страхові послуги;

При проведенні математичних розрахунків визначається ймовірність отримати очікуваний прибуток залежно від обраної стратегії та факторів впливу (табл. 1.).

Таблиця 1

Очікуваний прибуток страховика, млн. грн.

Стратегія	Очікуваний прибуток				
	Ф1	Ф2	Ф3		Фп
C1	18	6	27	...	5
C2	10	19	11	...	45
C3	35	7	5	...	4
...	...	...	...	...	...
Cn	28	13	17	...	36
Ймовірність отримання	0,62	0,16	0,05	...	0,02

При розрахунках використовуються формули математичного сподівання дискретної випадкової величини.

$$M = \sum C_i \times \Phi_i \quad (1)$$

Ризикованості кожної стратегії на основі розрахунку дисперсії (D)

$$D = \sum_j^n (a_{ij} - M)_j^2 \times P_{ij}$$

Окрім, того при розрахунках визначимо стратегію з найменшою ризикованістю за допомогою середнього квадратичного відхилення (δ).

$$\delta_j = \sqrt{D} \quad (3)$$

Після проведених розрахунків та ранжування отриманих результатів, керівництву страхової організації можна визначитись з пріоритетними стратегіями.

Шостий етап передбачає забезпечення реалізації стратегічного плану страховика. як Оскільки стратегічний план складається і реалізується в довгостроковому періоді (3-5 і більше років), можливим є і розробка та реалізація нових завдань та управлінських рішень.

На *сьомому етапі* менеджери страховика мають змогу забезпечити взаємозв'язок стратегічних та оперативних цілей за допомогою розробки та використання системи збалансованих показників.

Однією з проблем є відсутність зв'язку між стратегічним та оперативним плануванням. Ця проблема може виникати лише в тих компаніях, в яких використовуються елементи і оперативного і

стратегічного планування. Проблемаю невиконання стратегій є те, що навіть детально розроблену стратегію, зовсім не просто перевести в короткострокові терміни і донести до кожного співробітника як щоденний інструмент діяльності. Однією із спроб подолати цей розрив між високорівневими стратегічними цілями і оперативним управлінням стала концепція Balanced Scorecard (BSC).

Планування та аналіз в розрізі підрозділів та окремих етапів бізнес-процесу дає змогу знаходити резерви зниження витрат, ефективно використовувати матеріальні цінності, усувати "вузькі місця" у вигляді зайвих робіт та низької продуктивності праці, гнучко реагувати на зміну зовнішнього середовища.

У розділі 3 «Оперативне фінансове планування у страхових організаціях» досліджено особливості короткострокового (оперативного) фінансового планування у страхових організаціях.

Оперативне фінансове планування є ключовою складовою фінансового менеджменту в страхових організаціях. Саме за рахунок оперативного планування забезпечується адекватність управління господарської діяльності страховика потребам ринкового середовища та її ефективність. Якщо стратегічне фінансове планування покликане вирішувати завдання на перспективу і розраховані, як правило, на 5-10 років, то оперативне фінансове планування вирішує короткострокові (в межах 1 року) деталізовані завдання.

Опрацювавши різні підходи щодо визначення сутності оперативного фінансового планування, автором визначено наступні особливості короткострокового планування для страхових організацій:

- Короткостроковий характер (розробляється на строк до 1 року);
- Внутрішньо фірмове спрямування;
- Визначені центри відповідальності;
- Забезпечуються фінансовими ресурсами основні напрямки роботи;
- Включає складання та використання платіжного календарю;
- Потребує повсякденного контролю (бюджетний контроль) та корегування;
- Використання економіко-математичних моделей.

За сучасних умов розвитку страхового ринку України менеджерам страхових організацій необхідно приймати до уваги, що оперативний фінансовий план повинен бути гнучким і містити альтернативні рішення.

Оперативне планування діяльності страхових організацій передбачає врахування особливостей розвитку регіональної структури страхового ринку (рис. 5).

Перше місце належить столиці (третина ринку), наступні місця займають Харківська, Донецька, Дніпропетровська., Одеська та Запорізька області. Така ситуація пояснюється розміщенням в цих містах найбільших промислових підприємств – реальних та потенційних страхувальників. Окрім того, платоспроможність населення регіонів зазначених областей значно вища. Отже, можна стверджувати, що при складанні та реалізації оперативного фінансового планування страховиків важливу роль відіграє рівень соціально-економічного розвитку того чи іншого регіону.

Для удосконалення процесу оперативного планування діяльності менеджер страхової організації повинен: готувати альтернативні пропозиції розвитку бізнесу;

- складати платіжний календар;
- встановлювати центри відповідальності та інформувати виконавців про обсяг відповідальності за вчасне та повне виконання поставлених завдань;
- використовувати поточний контроль за досягненням поставлених задач.

Виконання фінансового плану здійснюється протягом календарного року, при цьому забезпечується платоспроможність та фінансова надійність страхової організації.

При дослідженні сутності оперативного фінансового планування автором було запропоновано наступні етапи фінансового оперативного планування.

Аналіз вхідних фінансових потоків страховика. Страхова організація є відкритою організаційною системою, може займатись як основною, так і фінансовою і інвестиційною

діяльністю. Саме тому при складанні оперативного плану значну увагу необхідно приділити аналізу вхідних фінансових потоків.

Аналіз вихідних фінансових потоків страховика. Так, автором запропоновано використовувати для проведення аналізу внутрішню форму звітності.

Складання плану руху грошових коштів страховика. Пропонується грошові потоки розглядати за трьома видами діяльності страхових організацій: страховою, фінансовою та інвестиційною. Ефективним інструментом планування грошових потоків є складання платіжного календаря.

Проаналізувавши сутність процесу руху грошових коштів, нами розроблено модель планування руху грошових коштів страхової компанії (рис. 6).

Складання плану фінансових результатів роботи страховика. За результатами проведеного аналізу за попередніми етапами оперативного планування пропонується автором провести роботу зі складання плану фінансових результатів. В такому документі відображаються основні показники діяльності страхової організації на плановий період. Основною метою такого планування є визначення прибутку (збитку) в розрізі основної, фінансової та інвестиційної діяльності страховика.

Поточний контроль. Контроль є наступним етапом процесу планування. Виникає необхідність контролювати виконання оперативних задач та досягнення запланованих результатів в повному обсязі та вчасно. Проведене дослідження свідчить, що необхідно вирізняти два напрямки поточного контролю – середній та верхній рівень. *Середній рівень контролю* проводиться керівниками операційних завдань. *Верхній рівень контролю* здійснюється керівником служби фінансово планування та Правлінням страхової організації.

Вдосконалення оперативного планування фінансово-господарської діяльності страхових організацій буде сприяти підвищенню прибутку та досягнення поставлених цілей та завдань.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування та запропоновано нове розв'язання наукового завдання щодо вдосконалення фінансового планування діяльності страхових організацій в умовах розбудови ринкової економіки. Результати проведеного дослідження дають підстави для наступних висновків:

1. У результаті дослідження сутності фінансового планування та визначення його особливостей в страхуванні виявлено, що в нашій країні практика ефективного фінансового планування в страхових організаціях знаходиться ще на стадії становлення, стикаючись з об'єктивними економічними труднощами, недосконалістю нормативно-правової бази, нестачі фахівців. Впровадження досконалого планування в роботі страхових організацій дозволить вивести їх на новий рівень управління та функціонування, адекватного ринковій економіці.

2. На основі аналізу існуючих підходів щодо комплексу фінансового планування та його елементів, автором визначено основні складові такого планування в страховій організації: стратегічне планування, оперативне планування та система збалансованих показників.

3. Враховуючи особливості страхової діяльності, в дисертаційному дослідженні запропоновано модель стратегічного планування в страхових організаціях. Новим в ній є наявність стратегічного аналізу як внутрішнього так і зовнішнього характеру. Основним елементом названої моделі є система збалансованих показників, яку було адаптовано до страхового бізнесу.

4. Проведене дослідження свідчить, що на сучасному страховому ринку оперативному плануванню приділяється недостатньо уваги. В дисертації запропоновано ранжувати планування фінансового результату відповідно до особливості роботи страхової організації. Тому запропоновано здійснювати оперативне планування в розрізі планування руху грошових коштів, планування фінансових результатів та застосування поточного контролю.

5. Платоспроможність та ліквідність страхової організації безпосередньо залежать від її спроможності своєчасно та в необхідному розмірі генерувати грошові потоки. Ця залежність потребує реалізації цілісної системи прогнозування, планування та контролю за грошовими потоками, що формуються в результаті фінансово-господарської діяльності підприємства, тобто управління

грошовими потоками. Автором пропонується складати поточні плани надходжень та видатків залежно від виду діяльності та окремо з кожного виду страхування та перестрахування. Ефективне поточне планування грошових потоків дасть змогу вивільнити додаткові резерви грошових коштів та розширити внутрішні можливості компанії щодо подальшого росту на ринку, нарощування потенціалу та збільшення прибутків. Дослідження довело необхідність уточнення класифікації грошових потоків страхової організації. Запропоновано використовувати декілька критеріїв класифікацій: залежно від призначення грошового потоку, залежно від виду надходжень та витрат коштів, залежно від центрів управління грошовим потоком.

6. У результаті проведеного дослідження було виявлено основні недоліки оперативного планування: недосконалість методологічної бази впровадження системи операційних бюджетів в страховій компанії, нестача кваліфікованого персоналу у даній сфері, відсутність програмного забезпечення бюджетного процесу страховика. Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що задля усунення вказаних недоліків необхідно сформувати єдиний для всіх страховиків глосарій основних понять у сфері фінансового планування та бюджетування; впровадження Держфінпослуг єдиного підходу до складу та змісту операційних та фінансових бюджетів страховика, розробити та впровадити програмне забезпечення процесу бюджетування, що дозволить автоматизувати складання консолідованого бюджету страхової компанії та здійснювати контроль за його виконанням. Це позитивно відобразиться на зменшенні часу прийняття управлінського рішення і на його якості.

7. Враховуючи особливості страхової діяльності, запропоновано використовувати класифікацію витрат по відшкодуванню збитків за договорами страхування та моменту настання цих витрат в часі, що дозволить в повному обсязі виконати страхові зобов'язання та утримати позиції фінансової стійкості і платоспроможності

8. Посилення процесів глобалізації економіки, зокрема вступ країни до СОТ ставить перед страховим бізнесом серйозні проблеми боротьби в жорсткій конкуренції з потужними іноземними страховиками. За цих умов необхідно прискорити вдосконалення страхового менеджменту, важливою складовою якого є, зокрема, фінансове планування. Оптимізувати процес фінансового планування діяльності страховика на всіх регіональних підрозділах, посилити контроль за якісним виконанням поставлених завдань за рахунок мотивації виконавців.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Стратегічне управління страховою компанією: Кол. моногр. / (В.М. Фурман, О.Ф. Філонюк, М.П. Ніколаєнко, О.І. Барановський та ін.) – К.:КНЕУ, 2008. – 440 с. Особистий внесок автора: параграф 3.3 «Стратегічний аналіз страховика». – С. 165-175. – 0,8 друк. арк.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Конфлікт інтересів учасників фінансового ринку / О.В. Мельник // Формування ринкової економіки: Міжвідомчий науковий збірник. Засн. У 1992р., відп. ред. О.О.Беляєв. –К.:КНЕУ,2003. – Випуск 11. - С. 207-213 - 0,63 друк. арк.;
3. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Бюджетування в страхових компаніях / О.В. Мельник // Ринок цінних паперів України – 2004. - №1 –2. - С.63-65 - 0,33 друк. арк.;
4. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Стан та напрямки вдосконалення бізнес-планування у страхових організаціях/ О.В. Мельник // Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць – К.:КНЕУ,2004. - Випуск 4. – С.129-134 - 0,44 друк. арк.
5. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Фінансова стратегія страхової компанії. / О.В. Мельник // Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць – К.:КНЕУ 2006. - Випуск 7 – С.96-103 - 0,51 друк. арк.

В інших виданнях:

6. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Роль стратегічного планування в страхових організаціях / О.В. Мельник // Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період: II міжнар. наук-практ. конф., 22-23 квітня 2004р.: тези доп. - Хмельницький.: Хмельницький інститут бізнесу, 2004. – С. 131-133 -0,17 друк. арк.;
7. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Моніторинг оперативного фінансового планування в страхових організаціях / О.В. Мельник // Дні науки 2005: міжнар. наук-практ. конф., 15-27 квітня 2005р.: тези доп. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 11-12 - 0,17 друк. арк.;
8. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Застосування системи збалансованих показників у плануванні діяльності страхових компаній / О.В. Мельник // Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання: міжнар. наук-практ. конф., 3-5 червня 2005 р.: тези доп. – Луцьк: Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки – С.351-353 -0,23 друк. арк.;
9. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Управління грошовими потоками в страхових організаціях / Мельник О.В. // Перспективи та пріоритети розвитку економічного аналізу: IV всеукр. наук. конф., 24-26 квітня 2007 р.: тези доп. – Донецьк: Донецький національний університет - С.273-274 - 0,11 друк. арк.;
10. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Бюджетування грошових потоків страхової організації / О.В. Мельник // Теорія та практика економіки та підприємництва: IV міжнар. наук-практ. конф., 10-12 травня 2007р.: тези доп. – Алушта – С. 126-127 - 0,1 друк. арк.;
11. Мельник О.В. (Баранова О.В.) Застосування математичних моделей при плануванні руху грошових коштів у страхових організаціях / О.В. Мельник // Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: міжнар. наук-практ. конф. молодих учених і студентів, березень 2008р.: тези доп. – Тернопіль: ТНЕУ- С.350-351 - 0,13 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Баранова О.В. Фінансове планування у страхових організаціях. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ, 2008.

Дисертацію присвячено дослідженню фінансового планування у страхових організаціях за умов розвитку конкурентноздатного страхового ринку України.

Розглянено та проаналізовано загальнотеоретичні питання стосовно сутності фінансового планування; його особливостей, функцій та принципів організації в роботі суб'єктів господарювання. Запропоновано структуру фінансового планування, а саме, стратегічне та оперативне планування з пов'язуючою ланкою – системою збалансованих показників.

Проаналізовано особливості складання та реалізації фінансового планування в роботі страхових організацій. Визначено основні переваги та недоліки фінансового планування страховиків. Визначено особливості розробки та реалізації стратегічного планування в сфері страхування. Опрацьовано основні етапи довгострокового планування фінансово-господарської роботи страховика.

Проведено оцінку оперативного планування діяльності страхової організації. Визначено основні пропозиції по покращенню оперативного фінансового планування в роботі страховиків.

Дисертація містить науково обґрунтовані пропозиції щодо покращення фінансового планування в роботі страхових організацій України.

Ключові слова: страхування, фінансове планування, система збалансованих показників, стратегічне фінансове планування, оперативне фінансове планування, поточний контроль.

АННОТАЦИЯ

Баранова Е.В. Финансовое планирование в страховых организациях. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана», Киев, 2008.

Диссертация посвящена исследованию сущности финансового планирования и его особенности в страховых организации. Обоснованно направления усовершенствования процесса планирования финансово-хозяйственной деятельности страховщиков в условиях глобализации страхового рынка Украины.

В ходе исследования было выявлено особенности составления и реализации системы финансового планирования в работе страховщиков. В отличие от предприятий других отраслей страховщики временно имеют в своем распоряжении денежные средства страхователей, которые в случае ненаступления страхового события переходят в заработанные премии. При оптимальном планировании движения этих денежных ресурсов страховщики увеличат свою будущую прибыль.

На основании критического обзора существующих научных исследований диссертантом даны определения важных категорий и экономических понятий, связанных с финансовым планированием в страховых организациях: внесены уточнения в определения понятия страхование, финансового планирования.

Получила дальнейшее развитие классификация денежных потоков страховщика и детализация принципов финансового планирования.

Определена структура финансового планирования страховых организаций: основными составляющими являются стратегическое, оперативное финансовое планирование и связывающая часть – система сбалансированных показателей.

Проанализировано особенности стратегического финансового планирования в работе страховщиков и определены пути решения существующих проблем долгосрочного планирования. Предложено модель стратегического планирования, которая включает семь основных этапов. Выявлено, что слабой стороной финансового планирования является «оторванность» стратегических целей от поточных заданий деятельности предприятий, что влечет их неэффективность. Как один из способов решения данной проблемы – было предложено систему сбалансированных показателей, адаптированную под особенности страхового рынка.

Проведено оценку оперативного планирования деятельности страховщика. Определено особенности текущего финансового планирования страховых компаний. Основным элементом текущих планов определено страховую сферу деятельности. Предложено использовать внутреннюю форму отчетности страховщикам соответственно условиям планирования.

Разработаны практические рекомендации относительно составления плана движения денежных средств, плана финансовых результатов и определены пути их оптимизации.

В диссертации предложено классифицировать денежные потоки страховых компаний в соответствии с условиями текущего финансового планирования. При этом предложено выделять денежные потоки отдельных структурных подразделений страховщика по отдельным видам страхования. Такая классификация позволит оптимизировать процесс управления текущей деятельности страховых компаний.

Обоснована необходимость текущего контроля при краткосрочном планировании, что повлечет четкое достижения поставленных целей и заданий, позволит уйти от неверных шагов в страховом бизнесе. Предложено привязать текущий контроль по выполнению поставленных задач к системе мотивации исполнителей.

Диссертация содержит научнообоснованные предложения по усовершенствованию финансового планирования хозяйственной деятельности страховых организаций Украины.

Ключевые слова: страхование, финансовое планирование, система сбалансированных показателей, стратегическое финансовое планирование, оперативное финансовое планирование, текущий контроль.

ANNOTATION

Baranova O.V. Financial planning in the insurance companies. – Manuscript.

Dissertation for gaining a scientific degree of the candidate of economic sciences on the specialty 08.00.08 money, finances and credit. – SHEE «Vadym Hetman Kyiv National Economic University», Kyiv, 2008.

Peculiarities of the development and implementation of the strategic planning in the insurance sphere have been defined.

Main stages of long-term planning of the financial and economic activity of the insurer have been worked up.

The evaluation of the operational planning of the insurance company's activity has been performed. Main suggestions concerning the improvement of the operational financial planning in the insurer's activity have been defined.

The thesis contains theoretically substantiated suggestions as to the improvement of the financial planning in the activity of insurancecompany in Ukraine.

Keywords: insurance, financial planning, system of balanced indicators, strategic financial planning, operational financial planning, control.